

novo šolsko leto se je v nekaterih krajih že pričelo, drugod se bo kmalu zopet. Ljudem gre povsod trdo za denar, in marsikateri revni stariši otroke ravno zaradi tega poduku odtegujejo, ker jim ne morejo preskrbeti potrebnih učil. Pomagajte toraj, rojaki, revni mladini z obilnimi darovi, da se izobraži in olika. Marsikdo je zdaj velik gospod, ki bi bil pa „ubožček“, nič ostal, če mu dobri ljudje ne bili pomagali preriti skozi šole. — Račune preteklega leta pregledali so bili gospodje Kuhar, Kovšca in Čenčič; — prvosednik ostane društvu tudi še zanaprej neutrudljivi gosp. Stegnar; tajnik in blagajnik enako neumorni gosp. Močnik, odborniki pa tudi so za blagor mladine iskreni gospodje Praprotnik Andrej in Praprotnik Franc, Borštnik, Papler, Tomšič, Govekar in Suhadobnik.

K sklepu spodobi se izreči javno priznanje za obilni in brezplačni trud, ki so ga imeli upravniki, in odbori vseh treh društev, s željo, naj bi se temu priznanju dejansko pridružili v prvi vrsti vsi učitelji slovenskih pokrajin, — naj bi pridružili njim se dalje tudi duhovniki in sploh vsi oni, ki imajo ljubezen do narodnega šolstva in šolske mladine!

Popoldan ob 1. uri zbrali so se zborovajoči gospodje učitelji k skupnemu obedu v čitalnični gostilni. Postrežba je bila dobra, račun zmeren; razgovori prijazni, tudi brez napitnic ni bilo, z eno besedo: bil je istinito bratovsk shod. Sicer bilo bi število nazočih lahko še dokaj obilnejše, ker smo marsikaterega pogrešali, al, kar letos ni bilo, utegae biti prihodnje leto. Če se v Avstriji vse upapolno ozira v boljo prihodnost, zakaj, če Bog dá, ne bi smeli tudi učitelji se nadejati milejših časov!

Slovansko slovstvo.

* *Slovenski spisovni ali svetovalec v vseh pisarskih opravilih.* Spisal Andrej Praprotnik, izdala in založila družba sv. Mohora v Celovcu.

Tako je ime 24 pól debeli knjigi, ki smo je prav živo potrebovali. Nemci imajo velike kupe „Selbstadvo-katov“, v slovenskem jeziku smo pa dozdaj pogrešali obširnejega tacega spisovnika. Hvala marljivemu gosp. Praprotniku, da je slovstvo naše pomnožil s to praktično knjigo. Ker je namenjena tudi v poduk manj izobraženemu ljudstvu, zato pričinja se „Spisovnik“ s „splošnimi vodili slovenskega pravopisja“. Po tem vvodu je knjiga razvrstena v 7 delov. Prvi del v zgledih podučuje, kako se listi in pisma pišejo in razni drugi spisi narejajo. Drugi del uči „gospodarsko, obrtnijsko, upravno in trgovsko zapisovanje in dopisovanje“. Tretji del razlaga pošiljatev pisem po pošti, naznanila po telegrafu, vožnjo po železnici, denarje, mero in vago itd., kar spada v „občenje“ sploh. Četrty del uči spisovati mnogovrstna pogodbená pisma, ženitna pisma, oporoke (testamente), pobotnice, dolžna pisma itd., razlaga tudi zemljiščino-knjižne stvari, razna sodnijska opravila in družega več. Peti del pripoveduje, kaj so notarji (bi-lježniki) in razklada njihova opravila. Šesti del daje poduke v političnih rečeh in razklada postave za društva, županijska opravila, šolske stvari, stavbene reči itd. Sedmi del daje nekoliko podukov o dačnih stvaréh, o koleku (štempelnu), colnini, poštnini, vojni postavi in žandarstvu. Posneli smo nalašč na kratko obseg „Spisovnika“, da vidijo naši bralci, koliko in kako mnogo-vrstnega poduka dobí vsak v njem, ki si omisli to vse hvale vredno knjigo.

Politične stvari.

Avstrija glej, komu zaupaš?

Iz Rusije 12. okt. —η.

Vsled avstrijskega prestolnega govora v državnem zboru dunajskem so rekle včeraj „Mosk. Vedomosti“, da prestolni govor, s katerim je avstrijski cesar 8. oktobra odprl cislajtanski državni zbor, nam prvi oficijelno in resnično odkriva značaj onih tajnih pogovorov, zavoljo katerih se je zdelo knezu Bismarku potrebno samemu potovati na Dunaj. Ne more se reči, da bi ona opomnja prestolnega govora bila po vse jasna, in če jo celó primerjamo z drugimi objavami raznih oficijoznih časnikov, je težko sestaviti si jasni pojem o značaju novega „triumfa“ politike kneza Bismarka. Po besedah navdušenih strankarjev nemškega kancelarja je on na Dunaji dozidal tisto poslopje, kateremu je posvetil vse svoje nepremagljive moči. Avstrijski cesar je v svojem prestolnem govoru rekel, da nedavni pogovori dajajo radostno upanje v to, da vzajemne politične in trgovske razmere z nemškim cesarstvom se bodo ugodno ustanovile. *)

Od druge strani pa organ kneza Bismarka „Nordd. allgem. Zeitg.“, spremljajoča grofa Andrassyja z njegovega ministerskega prestola z vvodnim člankom, v katerem hvali njegove zasluge, češ, da on je največ pripomogel k dobrim razmeram z Nemčijo, povdarja, da so „nemški državniki od nekdanj šteli za konečni cilj notranjega objedinitelnega dviganja nadaljno zvezo z Avstrijo, kakoršna se ujema z vzajemnimi razmerami obeh držav“. „Nadaljna zveza“ z Avstrijo kot „konečni cilj notranjega objedinitelnega dviganja“ — kaj neki pomeni to? Take obšče fraze, se vé, da nimajo namena, odkriti bistvo dogovorov, al s takimi frazami se nalašč govori, kedar se noče naravnost stvar razodeti. S takimi frazami se napominja zgodovina razvitja „nemškega objedinitelnega dviganja“ in tedaj objasnjujejo pomen in značaj „nadaljne zveze z Avstrijo“. Prvi korak k sedanjemu objedinjenju Nemčije je program Avstrije 1866. leta, a on je bil ne samo „objedinjenje“, ampak tudi „razrušenje“.

Stara nemška zveza, ki je objemala, ne samo sedanjo Nemčijo, ampak tudi Avstrijo, je bila razrušena. Na njeno mesto je stopila severo-nemška zveza na sever od reke Majna, tako, da Bavarija, Virtemberško, Badensko so bili iz začetka samostojni členi mednarodne zveze. Al njih samostojnost bila je samo dozdavna samostojnost; v resnici so jugo-nemške države se uže takrat odrekle samostojnosti ter so sklenile s pruskim kraljem vojno zvezo, po kateri so se popolno podvrgle pruski hegemoniji gledé vnanjih zadev. Uže čez štiri leta je nastopil „casus foederis“ in Nikolsburški dogovor je stopil v dejanje: južna Nemčija je stopila pod prapor Prusije ter se je javno podvrgla vsem tirjatvam severo nemške, 1866. l. sezidane zveze. In tako se je rodilo današnje nemško cesarstvo. Potem so molčali o nadaljnjem razvitju „nemškega objedinitelnega dviganja“. Podoba je bila, kakor da bi bili Nemci pozabili, da tudi Avstrijo z njenimi cislajtanskimi provincijami je objemala nekdanja Nemčija, in da 8 milijonov avstrijskih Nemcev se trdovratno prišteva k „nemški očetnjavi“. Nu, gledite, zdaj, ko je knez Bismark potrdil Dunaj, so oni iz njegovega časopisa izvedeli, da nadaljna zveza z Avstrijo, katera je uže sklenjena

*) „Mosk. Vedom.“ moramo tu popraviti o tem, da v prestolnem govoru ni besed „vzajemne politične in trgovske razmere“, ampak „prometne (Verkehr) in trgovske“.

ali pa vsaj uže pripravljena k sklepu, je nekaj tacega, kar je „zdaj in kar je vselej bilo konečni cilj nemškega objediniteljnega dviganja“. Je li daleč od takih odkritih opomb do naravnost rečene besede, da ni nikakoršnega razločka med sedanjim avstro-nemškim soglasjem in pa soglasjem južne s severno Nemčijo od 1866. in 1870. leta? Iz govora avstrijskega cesarja je mogoče samo sklepati, da imenovano soglasje se bo pokazalo v tem, da bo Nemčija Avstriji na ljubo odstopila od svojega novega ekonomično-političnega principa. Al pri vsem tem se vendar utegne zgoditi, da pri prvem vojnem slučaju z Nemčijo bodo nastopili tudi bolj bistveni posledki sedanjega soglasja. In po oficijoznih organih so, kakor po ukazu, začeli neodvisni nemški časopisi prav v duhu glasovitega državnega poslanca Schönererja pisati o bodoči osodi habsburške monarhije, in zdaj čitamo vsak dan jako odkritosrčne misli o tem, da „avstrijske nemške kronovine ne morejo na vselej ostati odločene od velike nemške očetnjave, katera je bila 1866. leta razdvojena s tem, da je bil uničen tisti traktat, ki je 1815. leta ustvaril nemško zvezo.“ Od 1870. do letošnjega leta so se nemški časopisi skrbno ogibali tega vprašanja. A zdaj po besedah najbolj vplivnih nemških časopisov „po zrelem premišljenji niti misliti ni mogoče, da bi 8 milijonov avstrijskih Nemcev ostalo na vselej odločenih od Nemčije“!!*)

A nemški časopisi niso zadovoljni samo z dokazovanjem, da je treba zopet sprejeti v naročje „nemške očetnjave“ odločene avstrijske brate, ampak oni so jim našli tudi uže specijalno nalogo. Ta naloga je ohramba in daljno razširjanje nemškega vpliva in nemške mogočnosti na jugovshodu Evrope. Princip, katerega je pred dvema letoma knez Bismark razglasil in po katerem Nemčija nima nikakih interesov na jugovshodu ter zato ne bo prinesla v žrtev za blagor narodov balkanskega polotoka niti enega pomeranskega mušketirja, — ta princip, ki ga je takrat vse nemško časopisje edinoglasno odobraval, nima zdaj, ko je Rusija proti volji Evrope vsaj polovico imenovanega polotoka rešila turškega tiranstva, nikakoršne veljave več; zdaj ta princip določno zametujejo kot „misel, nepristojno taki veliki državi, kakoršna je Nemčija“. „Odrecimo se na vselej“ — piše „Nat. Ztg.“ — „takemu mnenju, kakor da bi mi ne imeli nikakoršnih interesov na jugovshodu Evrope in kakor da bi bila naloga naše vnane politike samo to, da smo pripravljeni na bodočo vojsko s Francijo.“

V perspektivi risujejo nemški časopisi v obče in berolinski še posebej balkanski polotok kot široko tržišče, kjer se bodo produkti avstronemške obrtnije svobodno prodajali po tisti ceni, kakoršna bo Avstro-Nemčija tirjala in dunajska „Politische Correspondenz“ pripoveduje, da se projektira federacija vseh balkanskih kneževin, katera ima biti pod vplivom edine Avstrije in ima služiti kot straža avstro-nemških interesov proti Rusiji“.

Kratko rečeno, iz vseh mnogoslovnih čenč avstro-nemških in nemško-avstrijskih časopisov ni mogoče nič

gotovega sklepati, kaj prav za prav je bistvo novega soglasja med Nemčijo in Avstrijo. Avstrijske želje, da bi bil balkanski polotok edino avstrijsko tržišče — to je stara novica. Sanje o balkanski federaciji pod pokroviteljstvom magjaro-nemškim — pa tudi je stara pesen. Kar izbuja našo pazljivost, to je le „vojaška za balkanski polotok“, o kateri zdaj toliko govore v nemških časopisih. Kaj to pomeni? od koga hoté osvoboditi uže osvobojene in neodvisne kneževine? — mar li od svobode in od neodvisnosti!“

Kakor prvi ruski časopis, tako sodi o politiki tudi prva ruska stranka, ako se ogromno večino ruskega naroda more imenovati stranka. Želeti bi bilo, da bi avstrijski Slovani pazljivejše čitali berolinske časopise ter se spomnili stare prislovice: „Timeo Danaos et dona ferentes“. Obžalovati bi bilo, ako bi se prepozno kesali, da so si sami želeli Pandorinega dara.

Národne zahteve Slovencev.

(Konec. *)

Kakor je nujna potreba, če hoče v mnogonarodni Avstriji ustava resnica postati, da člen 19. osnovnih državljskih postav v šolah in uradih zadobi popolno veljavo, tako ne vidimo uže zdaj sile za vseučilišče slovensko v Ljubljani, če bi tudi državne in deželne finančne razmere vse drugačne bile, kakor so dandanes. Dokler se Avstrija ne pomiri po pravem ustavnem življenju in dokler ne potihne po Schmerlingovem volitvenem redu izrejeno nasprotstvo Slovanom, ki tudi v taci deželah hoče gospodariti, kjer je v izginljivi manjšini, in druge narode v mirnem posestvu ustavnih pravic moti in draži, tako dolgo — rečemo — ni misliti na napravo taci velikih zavodov kakor so vseučilišča. „Die slavische Frage ist in Fluss gekommen und muss endlich in gerechter Weise ohne Abbruch der Rechte des deutschen Volksstammes ausgetragen werden auch in Oesterreich“, to je glas ne „panslavistov“, ampak pošteni avstrijskih Nemcev. In sam prestolni govor cesarjev 8. dne t. m. povdarja to z jasno besedo.

Zato se skladamo tudi mi — v principu — z objavami „Slovenca“, ki svojih dokazov za osnovo vseučilišča v Ljubljani ni s trte vil, kakor je nasproti prof. Šuklje v „Slov. Narod“, vsedši se na visoko katedro, v marsičem le puhlo orožje rabil ter naravnost odrekel vseučilišču našemu dijakov in zmožnost profesorjev, kakor da bi na mnogih družih vseučiliščih vse mrgolelo dijakov in bi drugje vsak profesor bil „lux mundi“. Al o tem smo nasprotniki „Slovenčevi“ razpravi, ki se je prenaglil, da je uže zdaj na dnevni red stavil napravo vseučilišča slovenskega. Zahtevanje vseučilišča kakor tudi želja, da bi se vse slovenske okrajne postavile pod eno administrativno glavarstvo, to oboje ste stvari v drugi vrsti prihodnosti naše.

Če tedaj vseučilišče more biti le stvar prihodnosti, vendar po besedah prvega našega političkega pesnika Koseskega ne držimo križema rok in

„krasno bo sad slovenske reči — ob uri dozorel“.

Delajmo duševne priprave za-nj med drugim s tem, da stvarimo znanstveno terminologijo za vse nauke, ki so predmet različnim fakultetam, kakor zdaj znanstveno terminologijo za srednje šole Matica slovenska za izdanje pripravlja, spisano po gosp. Cigale-tu, ki ne kritikuje del družih, ampak sam jih

*) Tisk tega odlomka se je zakasnil zaradi drugih nujnih objav.

Vred.

*) V listu od 19. dne t. m. piše prusko-turška „Neue fr. Presse“: „naše najtoplejše želje, cilj našega večletnega dela, so izpolnene: „Avstrija se potopi v Prusiji“! Bismarkova roka je tu na Dunaji vozal pletla, ki bode osodo Avstrije na osodo Nemčije v prihodnje neločljivo privezal. Zdaj zopet veselo dihamo v zavesti, da je oficielna državna umetnost dovršila, kar smo zmerom priznavali za dobro in potrebno. Der Stern, an den wir glaubten, ohne ihn zu sehen, wird plötzlich zu leuchten beginnen“!